

АНАЛІЗ ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИХ МОТИВІВ ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СТУСА: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Вікторія Полюга, аспірант кафедри культурології та українознавства
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

АНАЛІЗ ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИХ МОТИВІВ ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СТУСА: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

У статті розглядаються філософські проблеми творчості Василя Стуса в контексті аналізу провідних дослідників його спадщини. Особлива увага звертається на приналежність філософувань Василя Стуса до напрямку філософії екзистенціалізму. Розставлено акценти на єдності провідних досліджень його спадщини з проблемами екзистенціальної філософії, що є важливими для формування світоглядного потенціалу сучасної української людини.

Постановка проблеми. Для успішної адаптації людини у суспільстві важливим є оволодіння основами сучасної культури та потреба у високому інтелектуально-особистісному потенціалі. У наш час осмислення філософських проблем посідає вагоме місце в становленні духовності, оскільки філософія є нетеоретичною формою вияву в творчості та певною можливістю людини в її прагненні зрозуміти себе, життя, культуру. Завдяки філософським вченням можна виявити, досягнути і розвинути глибинні смисли свого власного буття, які виступають у різних символічних формах – мовних, інформаційних, культурних. Серед персоналій української філософсько-літературної традиції визначне місце посідає мислитель *Василь Стус* (06. 01. 1938 – 04. 09. 1985).

Аналіз останніх досліджень. Серед дослідників спадщини В. Стуса відзначаються такі науковці як Дмитро Стус (автор визначення “життєтворчість”) котрий аналізує проблему єдності життя і слова В. Стуса [12], екзистенціальні ідеї висвітлює в своїх працях Анатолій Лазоренко [8], Михайлина Коцюбинська досліджує філософську рефлексію у поетичній спадщині В. Стуса [7], наявність романтичної іронії та “філософічні принципи” доробку В. Стуса аналізує Іван Дзюба [5], осмислює спадщину мислителя з позицій значимості в національній культурі Михайло Хейфец [9].

Метою статті є з’ясування екзистенціальних форм мислення у поетичній спадщині Василя Стуса методом зіставлення з провідними ідеями філософії екзистенціалізму та дослідженнями творчості мислителя, що є важливим аспектом для формування високого духовного, інтелектуального потенціалу людини та її взаємозв’язках з соціумом.

Викладення проблематики. Досліджуючи екзистенціальні ідеї у творчості Василя Стуса,

звернемося до найвагомішої частки його доробку – поетичної спадщини, провідну проблематику якої впродовж багатьох років опрацьовували широке коло дослідників його творчості.

Протягом життя Василь Стус захоплювався філософським доробком світової філософської думки. Ці зацікавлення відображалися у творчості мислителя, тому вже ранні поетичні тексти досить насичені антропологічною, гносеологічною, феноменологічною, онтологічною та екзистенціальною проблематикою. Анатолій Лазоренко – дослідник спадщини В. Стуса та упорядник поетичної збірки В. Стуса “І край мене почує”, – насамперед, визначає предмети особливих досліджень і вподобань В. Стуса із творів зарубіжної класики – це прозаїки, філософи Ремарк, Хемінгуей, Белль, Фолкнер, Пруст, Камю, Гессе, також – Верхарн, Лорка, Хіменес, Енценсбергер, Тракль, Бахман. Філософування цих постатей, певною мірою, наближене до напрямку філософії екзистенціалізму, провідними ідеями якого є збереження внутрішньої свободи людини. Дослідник зазначає, що “ці ідеї знайшли своє втілення у творчості Василя Стуса” [8, 23]. Проте зацікавлення В. Стуса були різнохарактерними – у філософському аспекті це філософія екзистенціалізму, філософія життя, східна філософія, японська філософія дзен-буддизму, також присутній аспект соціології та психології. Досліджуючи екзистенціальну проблематику принагідно підкреслимо, що провідними представниками зарубіжної екзистенціальної філософії є: датський філософ Серен К’єркегор (1815 – 1855), німецький філософ Мартін Гайдеггер (1889 – 1976), Жан-Поль Сартр (1905 – 1980), Карл Ясперс (1883 – 1969) та Альбер Камю (1913 – 1960), ідеї яких знаходять своє відображення у філософсько-поетичній спадщині В. Стуса. Це стосується стусівських поетичних текстів,

АНАЛІЗ ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИХ МОТИВІВ ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СТУСА: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

де присутні аспекти нелінійності часу, нівелюючого впливу соціуму на людину та осягнення нею свободи, існування як буття для смерті, самотності, страх і рішучість, осмислення граничної ситуації, роздуми над сутністю мови є наближеними до екзистенціальних концепцій М. Гайдеггера та К. Ясперса; проблеми розуміння світу як театру абсурду, філософської абсурдності буття становлять провідну проблематику у філософії А. Камю; проблематика свободи вибору, як вибору самого себе, відчуженості людини від себе у несправжньому існуванні Ж.-П. Сартра також є близькою В. Стусу.

Визначені нами екзистенціальні відображення у поетичній творчості Василя Стуса становлять провідну проблематику нашого дослідження, проте І. Дзюба відзначає ще й певні “філософічні принципи” знайомі В. Стусу – це принцип “Бодлера: “Куди завгодно, аби геть від цього світу”; і “світовий страх” Шпенглера та його ж “фаустівське почуття долі”; і “співтовариство самотніх” К. Ясперса; і Елюарове: “Самотність переслідує по п’ятах своєю злобою”; і Лотреамонова мрія про заміну “меланхолії – мужністю, сумніву – впевненістю, відчаю – надією, злоби – добротою, скарг – обов’язком, скепсису – вірою” [5, 22]. Таким чином окреслене коло зацікавлень і відображень екзистенціальної проблематики у поетичній спадщині В. Стуса дає можливість для інтерпретації діяльності мислителя в контексті світової екзистенціальної філософії.

Першою у поетичному доробку В. Стуса стала збірка **“Круговерть”**, що в основному складалася з доволі оптимістичних поезій. Концептуально підходить до характеристики ранньої творчості мислителя Остап Тарнавський у праці “Знайомство з поетом Василем Стусом”, де зазначає: “у всій трагічній ситуації, що в ній припало жити Стусові, він залишився у світі поезії. І тільки там – у світі поезії його свідоме існування”. Дослідник осмислює своєрідне пізнання, ще зовсім юного Василя глибинних філософських смислів поезії, що відкривається великим поетам [2, 313 – 314]. Тобто у В. Стуса відбувається процес самопізнання і самовизначення, який здійснюється на певній дистанції контактування зі світом проте чітко осмислення світу відбудеться в час розмежування себе і світу, де збірка “Круговерть” постає тим з’єднуючим елементом, в якому мислитель почав аналізувати реалії буття.

У збірці **“Зимові дерева”** простежується динамічний філософський розвиток антропологічної проблематики. Починаючи з передмови “Двоє слів читачеві”, В. Стус подає своє коротке осмислення внутрішнього світу поета як такого, що “пови-

нен бути насамперед людиною повною любові, що долає природне почуття зненависті, звільняється від неї, поет – це добродій” [13, 42]. Таке філософування обумовлює зверненість В. Стуса до філософської антропології, яка є апіорною часткою екзистенціалізму і виділяє об’єктом свого дослідження сферу “власне людського” буття, власної природи людини, людської індивідуальності [3, 93]. Саме через антропологічну проблематику В. Стус намагався дати певне розуміння людської екзистенції та унікальності людини як окремого творця культури свого народу.

У поетичних текстах “Зимових дерев” також осмислюються автентичні традиції України (“Дума Сковороди”, “Гайдамацьке”), проблеми національного розвитку, зокрема, розвиток бездуховності, репресій, пошуки свого власного “Я” в нівелюючому середовищі, абсурдність існування (“Не можу я без посмішки Івана”, “Отак живу, як мавпа серед мавп”). Важливого акценту у поезіях В. Стуса набуває проблема іронії, що спричинена відчуженням і самотністю навіть в інтимному житті (“Не відповідаєш? Мовчиш?”). Філософсько-естетична категорія іронії становить один з провідних аспектів у творчості мислителя та призводить до самозаглиблення. У філософії іронія відзначає момент самовиявлення смислу через дещо йому протилежне, а сутністю іронії є абсолютизація руху заперечення [6, 225]. Категорією іронії, що найбільш наближена до стусівської іронії постає романтична іронія ХХ століття для якої характерним є трагічне розчарування, що виникає через взаємовідношення світу і творчої особистості, оскільки, людина наділена всією повнотою своїх переживань, шукаючи істину, відчуває розмежування і одночасний зв’язок зі світом, в якому вона сумніваючись перебуває. І. Дзюба, осмислюючи творчість В. Стуса також підкреслює, що В. Стус свідомо чи не свідомо був причетний до світової традиції романтичної іронії, яка є універсальним способом естетичної оцінки суперечностей дійсності. У В. Стуса романтична іронія є виявом такої реакції, що завжди виникала на ґрунті трагічного розчарування [5, 15]. С. К’єркегор, представник екзистенціального напрямку, наводить таке розуміння іронії: “Іронія буває здоров’ям, коли вивільняє душу від всього відносного, і буває хворобою, якщо може виносити абсолютне лише в якості ніщо... Іронія як негативне начало – не істина, проте шлях” [6, 226]. Таке визначення С. К’єркегора є близьким до розуміння іронії у В. Стуса, оскільки, іронічність в поетичній спадщині В. Стуса також – певний символ, спонукання до осмислення більш глобальних проблем. Отже, В.Стус за допомогою кате-

АНАЛІЗ ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИХ МОТИВІВ ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СТУСА: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

горії іронії розкриває глибинні внутрішні переживання такі як – пошуки самого себе, самотності, відчуження та почування національного характеру “ностальгію за Україною... тією, якою вона мала би бути” [10, 12].

Цикл “Костомаров у Саратові” продовжує трактування внутрішніх переживань В. Стуса. І. Дзюба осмислює цей цикл як такий, що вказує на “внутрішню природу” В. Стуса і зазначає “вірші циклу стосуються не так біографії Костомарова, як духовної біографії самого Стуса. І Костомаров як постать, і Саратов як тоπος – це лише спосіб сказати про себе та Україну, про себе в Україні” [5, 14]. У цьому циклі виразно простежуються екзистенціальні категорії самотності і відчуженості, які спричинені внутрішнім конфліктом В. Стуса між усвідомленням абсурдної дійсності і власними ідеалами, що ще раз підкреслює трагічно-романтичне світосприймання В. Стуса. Отже, вірші з цього циклу розкривають такі екзистенціали В. Стуса, як самотність, доля, відчуженість. Усі ці почування є характерними для різних екзистенціально-філософських вчень і становлять провідну ланку у творчості В. Стуса, проте проблема долі є наскрізною у поезіях. У філософії доля певною мірою асоціюється з несвободою, з непізнанністю, з ірраціональною активністю. Цим аспектом можна пояснити велику вагу ірраціональності, емоційності поетичних текстів. Костянтин Москалець у передмові “Василь Стус: незавершений проєкт” до збірки поезій В. Стуса зупиняється на осмисленні категорії долі у творчості й світогляді мислителя. Дослідник визначає у поезіях поєднання протилежностей “кшталтування” і “фатуму долі” [10, 24]. Поєднання протилежностей або суперечностей призводить до самозаглибленості мислителя у власний світ екзистенції, що виливається або у самозвинувачування, або в абсурдне висловлення – “Звіром вити, горілку пити”. У збірці “Зимові дерева” простежуються саме ті проблеми, що визначають драматичні екзистенціали особистості – це доля, страждання, самотність, усвідомлення абсурдності світу. Проблеми страждання і болю в екзистенціальній філософії є проявами особистісних переживань щодо усвідомленості кінцевості всього і трактуються у контексті песимістичних, трагічних інтонацій. Так, структура “дійсного буття”, “екзистенції” розкривається через страждання: в М. Гайдеггера “страх”, К. Ясперса “пограничні ситуації”, у В. Стуса – самопізнання та болісне протистояння абсурдності світу і саме в такому трактуванні розгортаються і в пізніших поетичних творах. Практично, одночасно з виданням “Зимових дерев” в

1970 р. В.Стус видає у самвидаві свою третю збірку під назвою “Веселий цвинтар”.

Збірка “**Веселий цвинтар**” продовжує поглиблення проблем самотності, іронії, самопізнання, болю, долі із попередньо аналізованої збірки – “Зимових дерев”. Аналізуючи збірку “Веселий цвинтар”, у передмові М. Коцюбинська відзначає саму назву як знаменну “цвинтар душ, цвинтар сподівань, які доводиться ховати зовсім юними, адже вони, здавалося б, щойно народилися в недовгі роки Ренесансу 60-х” [13, 15]. Звідси назва “Веселий цвинтар” спонукає до гротескно-смертельного, саркастично-трагічного осмислення, яким В. Стус трактує дійсну реальність. Трактування дійсності сюрреалістичними образами, вже перманентно спричинено ускладненнями громадського становища, політичної та духовної ситуації в Україні, і відповідно, визначає трагічність особистого становища самого Василя Стуса. Трагічність, песимізм, духовне спустошення В. Стус висловлював у поезіях – “Колеса глухо стукотять”, “Попереду нарешті порожнеча”, “Тагіл. Зима”. Образні трактування В. Стуса ще раз призводять до осмислення світу як абсурдного. Особливий акцент у збірці “Веселий цвинтар” звертається на трагічність, що спрямована на людину, особистісно-духовну деградацію в ній, яка проявляється у невірності самій собі, своїм ідеям. Осмислення проблеми трагічності втілюється у філософії стоїків, які вважали, що мудра людина повинна звільнитися від власних пристрастей і звернутися до внутрішнього світу. Лише в собі людина може знайти головну і єдину опору. Якщо людина зуміє зберегти свободу, то навіть загроза смерті не може знищити її як особистість.

Стоїцизм звертався до мужності, до вміння зберігати спокій, а в крайньому разі терпіння, до внутрішньої душевної стійкості людей, чию віру в себе, у розум і справедливість не можна було зруйнувати зовнішньою силою. Своєю чергою трагічний стоїцизм передбачає розкриття категорії трагедії, яка також передбачає свободу до дії людини, її самовизначення, бо сама трагедія є лише наслідком тієї дії, яку вибирає вільна людина. Вищевказана трагічність у поезіях В. Стуса спонукає до героїчної активності особистості, що дає виклик долі. Звідси, поетичні тексти збірки “Веселий цвинтар” зосереджують у собі проблему самопізнання, болю, ідентичності свого “Я” – “Сто дзеркал спрямовано на мене”. Ці поетично-філософські тексти окреслюють спробу залишитися собою, тобто бути людиною з чистою душею, у такому, безправному, абсурдному світі, де навколишня дійсність постає як така, що уне-

АНАЛІЗ ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИХ МОТИВІВ ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СТУСА: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

можливіє цю спробу, бо примушує підкоренню – “У тридцять літ ти тільки народився, аби збагнути: мертвий ти єси у мертвім світі...”, “Вертання”. В поезіях збірки “Веселий цвинтар” виявляються і деякі негативні риси українського народу, зокрема, в ментальному та національному вимірі, що нівелюють людську особистість і ще більше у В. Стуса загострюють відчуття опору, трагізму в гнітючій атмосфері політичної ситуації – “Як страшно відкриватися добру”. Отже, філософія “Веселого цвинтару” частково відображає філософію трагічного стоїцизму і є екзистенційним проявом усвідомлення справжнього людського буття в такому буденному, несправедливому, абсурдному світі. А стусівський рішучий опір задля справедливості нами розцінюється як внутрішня і зовнішня вірність самому собі, своїм ідеям, та становить своєрідний пошук буттєвих істин – “Ярій душе. Ярій а не ридай”.

Збірка, яка перед нами постає своєрідною хронікою людського буття В. Стуса та результатом його роздумів в граничній ситуації – **“Час творчості / Dichtenzeit”** (1972 рік). У цих творах філософічного наповнення досить глибокого змісту набуває екзистенційне відчуття страждання. Представник екзистенціального напрямку Ж.-П. Сартр вважає, що перед людиною завжди постає вибір – обрати “справжнє” існування або “несправжнє”, “мати” або “бути”, дійсно існувати як людина або лише здаватися нею. Такий вибір себе у трактуваннях В. Стуса завжди супроводжується стражданнями. Страждання мислителя зумовлене тим же вищевказаним екзистенційним вибором – підкоритися обставинам дійсності чи боротися за власну індивідуальність, за власні ідеї. Дм. Стус наводить ще декілька маргіналізаційних станів, що наповнюють збірку. Це – “життя і смерть, воля і неволя, честь і безчестя, любов і ненависть”. Поезія в такому розумінні набуває форми “граничної чуттєвості та емоційності” [10, 251 – 252]. За цим висловом Дм. Стуса, поезії збірки “Час творчості” набувають екзистенційного окреслення, адже саме в екзистенціальній філософії гранична ситуація, що ставить людину на межу між буттям і небуттям спонукає її до віднайдення істинного, до перебування в дійсному бутті. Такий стражденний, екзистенційний вибір самого себе в граничній ситуації, становить образ сильної, вольової особистості, та наближує людину до пошуків істинності. Зроблений вибір мислителя – вистояти всупреч обставинам дійсності та зберігати вірність самому собі відповідає трансцендентному входженню у той момент, що визначається справжнім буттям людини. Відповідність поглядів знаходимо у вчен-

нях Ж.-П. Сартра, за яким бути вільним означає на зраджувати собі, зберігати в собі людину, незважаючи на обставини. Свобода, справжнє людське існування – це мати мужність бути людиною в нелюдському світі, залишатися собою.

“Справжнє” людське буття – екзистенція, можливе лише через ясне усвідомлення трагічності буття, граничності, кінцевості, смертності особистості, її “закинутості” в абсурдному світі. Тому з екзистенцією пов’язані такі почуття і переживання, як самотність, страждання, відчуження від світу. Трансцендентно наближаючись до екзистенції, у поетичних творах В. Стуса розкриває основні джерела закритих глибин свого підсвідомого, що становлять допоміжний аспект у ситуації вибору самого себе, тобто поезії “Часу творчості” становлять певний каталізатор в подоланні труднощів на його життєвому шляху.

Наступним досить вагомим аспектом “Часу творчості” є своєрідність стусівської мови. Це вже мова символів, кодів, образів “на однакові квадрати”, “ти, янголе, закинутий у пекло”. Така своєрідність, насамперед, спричинена усвідомленням себе часткою цілого народу та співвіднесенням себе з митцями високого штибу української культури – це проявляється у зображенні Тараса Шевченка, Лесі Українки, Григорія Сковороди, Івана Франка близькими друзями. Філософування на мовному тлі досліджується Дм. Стусом як таке, що відбувалося за допомогою усвідомлення цього факту приналежності – “Василь Стус навіть сам дивувався буденності цього усвідомлення, що живилося тисячами попередників, які в різні часи опинилися сам-на-сам з історією й знаходили сили” [12, 255]. Проте “Час творчості”, як зазначає К. Москалець, “не копіює формальних структурних рамок великих першопрозаїків, він успадковує і транслює далі – нам, читачам, – їхню спрямованість, яка полягала в глибоко особистісному переживанні присутності сакрального в профанній реальності й у причетності трансцендентних цінностей до фізичного й історичного світу” [10, 26]. Насиченість поетичних текстів В. Стуса дивними, незрозумілими на перший погляд словами провадить до думки, що мислитель надавав певним проблемам, переживанням, почуттям власні назви, трактував їх по-своєму. Стусівському слову тут треба приділити особливу увагу, оскільки саме словом особистість “будує себе”, свою індивідуальну свідомість і як зазначає Т. Біленко, трактуючи мову як моральну цінність: “індивідуальна свідомість, індивідуальна моральність є краплиною у загальній водоймі, але на відміну від краплини, яка виникла не за своєю волею, індивідуальна моральність зумов-

АНАЛІЗ ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИХ МОТИВІВ ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СТУСА: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

лена екзистенцією особистості, її усвідомленням своєї сутності” [1,48]. Звідси своєрідність стусівських слів неможливо сприймати відсторонено від контексту, оскільки саме слово, мова відображають сутність самого індивіда, що розкриває певні особистісні начала.

В екзистенціальній філософії, зокрема у вченні М. Гайдеггера про сутність мови сама мова осмислюється як “домівка буття”, а “буття будь-чого, що є, мешкає у слові” [4, 140]. Філософ виводить попереднє визначення саме з таких позицій: “там, де треба висловити щось, що до того часу ще не було мовлене, усе залежить від того, чи дає мова відповідне слово, чи ні. Один із таких випадків – поезія” [4, 137]. Вчення М. Гайдеггера “про мову” співвідноситься з розумінням слова, мови В. Стуса, що трактується в екзистенціальному контексті як вираження тих проблем, що особисто відчувалися мислителем.

Своєрідність мовної тенденції у творчості В. Стуса ще більше зближує його з філософією екзистенціалізму, оскільки мова постає наповнена внутрішніми, сутнісними переживаннями і проявляє екзистенціальні особистісно-людського буття. Ця проблематика залишається центральною у “Часі творчості” і вже в пізніших творах докорінно не змінюватиметься, проте ще глибше переростатиме в більш відсторонені, абстрактні тексти. Так пронизаною стражданнями, словесно-мовними лейтмотивами є збірка “Палімпсести”.

Книга “Палімпсести” (*від лат. рукопис на пергаменті або папірусі з якого стерто більш ранній текст і написано новий*), видана 1986 року, поглиблює екзистенціальну проблематику самотності, страждань і болю, мови і долі. “Палімпсести” становлять вершину поетично-філософської спадщини В. Стуса.

Збірка “Палімпсести” відбиває характер людини-особистості в умовах несвободи. Про це зазначає і Дм. Стус: “Василь Стус почав творити якусь суцільну сув’язь-сповідь, прагнучи максимально повно та концентровано відтворити свій життєвий шлях, свої почування, врешті, своє розуміння правди” [11, 6]. В таких несприятливих умовах для самовираження, відтворено процес морального та духовного вдосконалення поета. Саме тому в цій збірці простежується емоційно-внутрішні, екзистенційні аспекти світовідчуження В. Стуса, що постають вимушеними перед обставинами життя. Саме екзистенційні аспекти поетичних текстів “Палімпсестів” відображаються у єдності таких протилежностей, як душевні нагнітання і філософська заглибленість (“Я так і незбагнув”), сподівання і неминучі страждання (“Стань і дивляйся: скільки тих облич”), аб-

сурдність світу та неминучість його усвідомлення (“Оце твоє народження нове”), добра і зла (“Два вогні горять”).

Кульмінації набуває проблема самотності, оскільки саме в роки написання цих віршів В. Стус перебував у найбільш загострених умовах табірної дійсності, де самотність стає способом існування, станом буття. У філософії екзистенціалізму стан самотності окреслює індивідну буттєвість, прагнення людини усвідомити своє місце серед інших людей, розв’язати для самої себе питання “що є свобода?”. В самоті усвідомлюється сутність вищих моральних імперативів. Саме в стані самотності “Палімпсести” відображають через своєрідну мовну тенденцію, яка проявляється в абстрактних образах поетизмів, асоціаціях, сутність моральних цінностей В. Стуса, його ідеалів та переконань, які розкривають осмислення буття мислителем.

Оскільки аналізуємо збірку “Палімпсести” як вершину Стусового доробку можемо зробити припущення, що тут мислитель вже набув певного досвіду стосовно мови, слова. В такому випадку знову звертаємося до М. Гайдеггера, який осмислює саме той досвід, якого набуває поет в розумінні слова, як прилученості до людського буття: “поет набуває досвіду поетичного ремесла в сенсі покликання до слова як криниці буття” [4, 143]. Отже, філософський зміст “Палімпсестів” нами визначається як такий, що спрямовує на внутрішнє з’ясування сутності буття, бо виражає сутність моральних цінностей мислителя у мовно-словесних концепціях. Відтак життя справжньої, внутрішньої людини у Стуса найбільш виразно розгортається у “Палімпсестах”. Проте ми не можемо говорити про цілісне осмислення філософської поетики В.Стуса, оскільки остання збірка “Птах душі” є втраченою і тому фінальна частина його поетичного доробку залишилась для дослідників прихованою.

Висновки. Осмислення біографічної та творчої спадщини В. Стуса є щільно переплетеними і пов’язаними між собою та формують своєрідну цілісність. Проте навіть у доволі солідному бібліографічному списку доволі проникливих критичних робіт І. Дзюби, М. Коцюбинської, Дм. Стуса, Ю. Шевельова, М. Хейфеца, М. Жулинського, Е. Соловей, Є. Сверстюка та сучасного покоління дослідників на тему Стусової творчості частково осмислюється екзистенціальна приналежність творчості мислителя. Ми ж можемо відзначити, що поетична спадщина В.Стуса відображає безпосередній зв’язок з провідними ідеями філософії екзистенціалізму у філософській категорії іронії, яке нами співвіднесено з

розумінням іронії у С. К'єркегора, у проблемах долі, болю, у зверненні до філософії трагічного стоїцизму, що нами розцінюється як екзистенційний прояв усвідомленості людського буття, в граничній ситуації що провадить до віднайдення істинного буття людини у співвіднесеності з вченням Ж.-П. Сартра, у осмисленні мовних тенденцій, які трактуються поруч з філософським вченням М. Гайдеггера "Про мову" та у відображенні екзистенціального стану самотності мислителя. Саме тому, філософуючи над проблемами існування людини, відповідно до її сутності, осмислення поетичної спадщини В. Стуса впливає на формування особистісного аспекту в становленні української молоді, на формування українського менталітету тим самим збагачує соціокультурні процеси нашої держави. З такої причини наведені роздуми над осмисленням літературно-філософського доробку В. Стуса є новою спробою дати у певному розумінні нове екзистенційне прочитання В. Стуса у сучасному XXI столітті.

3. Воронкова В.Г. Філософія: Навчальний по-

13. Стус В. Твори в 4 томах 6 кн. Т.1 кн.1 – Львів: Просвіта, 1994 – 420 с.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com